

El Tractat pel qual s'institueix una Constitució per a Europa - també conegut com a Constitució Europea- va ser aprovat finalment el 18 de juny de 2004 amb un acord de conjunt per part de la Conferència Intergovernamental (CIG) convocada a l'efecte.

ESTRUCTURA DEL NOU TRACTAT

La Constitució Europea consta de les parts següents:

- Preàmbul

- Part I, que inclou els títols dedicats a la definició i els objectius de la Unió (Títol I), els drets fonamentals i la ciutadania de la Unió (Títol II), les competències de la Unió (Títol III), les institucions i els òrgans de la Unió (Títol IV), l'exercici de les competències de la Unió (Títol V), la vida democràtica de la Unió (Títol VI), les seves finances (Títol VII), el seu entorn pròxim (Títol VIII) i els articles dedicats a la pertinença a la UE (Títol IX).

- Part II, que inclou el text de la Carta dels Drets Fonamentals. El seu contingut incorpora un preàmbul i set títols: dignitat, llibertats, igualtat, solidaritat, ciutadania, justícia i disposicions generals aplicables a la interpretació i a l'aplicació de la Carta.

- Part III, dedicada a les polítiques i el funcionament de la Unió, que es divideix en set títols: Disposicions d'aplicació general (Títol I), la no discriminació i la ciutadania (Títol II), l'acció i les polítiques interiors (Títol III), l'associació dels països i els territoris d'ultramar (Títol IV), l'acció exterior de la Unió (Títol V), el funcionament de la Unió (Títol VI) i disposicions comunes (Títol VII).

- Part IV, relativa a les disposicions generals i finals.

- 36 protocols annexos, entre els quals destaquen: el protocol relatiu al paper dels parlaments estatals en la Unió Europea (protocol núm. 1) i el protocol sobre l'aplicació dels principis de subsidiarietat i de proporcionalitat (protocol núm. 2).

Altrament, la CIG ha efectuat 34 declaracions relatives a articles de la Constitució

Europea o a determinats protocols. També els estats membres han incorporat algunes precisions d'interpretació d'alguns articles o aspectes concrets del nou text.

PREÀMBUL

Presenta novetats respecte al text proposat per la Convenció sobre el futur de la UE. Entre aquestes cal esmentar la referència al progrés i la prosperitat de tots els habitants d'europa, sense oblidar els més dèbils i desfavorits, el reconeixement d'europa com a un continent obert a la cultura i que resta "unida en la diversitat". El text també apel·la a l'orgull dels pobles d'europa per la seva identitat i història nacional i a la seva resolució per superar antigues divisions i forjar un destí comú. També constata la decisió de prosseguir l'obra realitzada en el marc del Tractat CE i del Tractat UE, garantint la continuïtat del cabal comunitari.

CREACIÓ DE LA UNIÓ. VALORS I OBJECTIUS

- Creació de la Unió (article I-1). La Constitució crea la UE, la qual es basa en una doble legitimitat: els estats i els ciutadans. D'altra banda, queda constància que les competències de la UE són competències d'atribució. L'apartat segon de l'article defineix, des d'un inici, els requisits perquè un estat formi part de la UE: aquesta resta oberta a tots els estats europeus que respectin els seus valors i es comprometin a promoure'ls en comú. La redacció final no presenta canvis respecte la proposta de la Convenció sobre el futur de la UE.
- Valors de la Unió (article I-2). Entre els valors que fonamenten la UE, a més del respecte a la dignitat humana, la llibertat, la democràcia, la igualtat, l'estat de dret i el respecte dels drets humans, es fa una referència especial al respecte als drets de les PERSONES pertanyents a minories. D'altra banda, es constata que la igualtat entre homes i dones és un valor comú de la societat europea.
- Objectius de la Unió (article I-3). Els objectius generals de la Unió, no els específics (que tenen cabuda a la Part III del Tractat), són la promoció de la pau, dels seus valors i del seu benestar, és a dir, les finalitats que

justifiquen la creació de la UE per a l'exercici de determinats poders en comú a escala comunitària.

Més concretament, la Unió oferirà als seus ciutadans un espai de llibertat, seguretat i justícia sense fronteres i un mercat interior basat en la lliure competència; obrarà en pro d'un desenvolupament sostenible basat en un creixement econòmic equilibrat i en una economia social de mercat; combatrà l'exclusió i la discriminació; fomentarà la cohesió econòmica, social i territorial i la solidaritat entre els estats membres, i respectarà la riquesa de la diversitat cultural i lingüística d'europa i la preservació i el desenvolupament del patrimoni cultural europeu. També deixa constància dels seus objectius en relació amb les relacions amb la resta del món.

Respecte propostes anteriors, la versió definitiva d'aquest article inclou una referència a l'estabilitat de preus i al comerç lliure i just.

- Llibertats fonamentals i no discriminació (article I-4). La Unió es compromet a garantir les quatre llibertats bàsiques del mercat interior a més de la llibertat d'establiment. Es prohibeix tota discriminació per raó de nacionalitat.

RELACIONS ENTRE LA UNIÓ I ELS ESTATS MEMBRES. PERSONALITAT JURÍDICA DE LA UNIÓ

- Relacions entre la Unió i els estats membres (article I-5). La Constitució evidencia, una vegada més, les pressions d'alguns estats membres per mantenir un model d'actuació de caire intergovernamental dins la UE. En conseqüència, queda constància escrita en la Constitució que la Unió respectarà la identitat nacional inherent a les estructures fonamentals polítiques i constitucionals dels seus estats membres, també pel que fa a la seva autonomia local i regional. En aquest sentit, la participació de les regions en el Consell de Ministres resta com en l'actualitat. D'altra banda, queda palès la igualtat de tots els estats i el compromís d'aquests en el compliment del dret de la Unió.

- Dret de la Unió (article I-5 bis). En aquest nou article es constitucionalitza el principi de primacia de la Constitució i del dret adoptat per les institucions per sobre dels respectius ordenaments dels estats membres, un camí iniciat pel Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees en la seva sentència Costa/Enel, de 15 de juliol

de 1964.

- Personalitat jurídica de la Unió (article I-6). La Unió guanya una personalitat jurídica que ara no té i que serà objecte d'una definició més detallada a la tercera part del Tractat. Actualment, la Unió Europea no disposa de personalitat jurídica expressa, mentre que la Comunitat Europea, inclosa en la UE, sí és subjecte de dret internacional. En moltes ocasions, aquest fet dona lloc a confusions tant pel que fa a les relacions amb estats no membres de la UE com entre els propis estats membres. Convertint-se en subjecte de dret internacional, la UE estarà tècnicament en condicions de representar a Europa, de signar tractats, de ser part demandant i part demandada en procediments jurisdiccionals, d'adherir-se a organitzacions internacionals. D'altra banda, la creació d'una personalitat jurídica única per a la UE possibilitarà la fusió dels diferents tractats pels quals es regeix actualment la Unió, fet que repercutirà en una major clarificació i simplificació del sistema europeu per als seus ciutadans.

COMPETÈNCIES

- Competències de la Unió. Principis fonamentals (article I-9). La delimitació de les competències de la Unió es regeix pel principi d'atribució. El seu exercici, pels principis de subsidiarietat i de proporcionalitat. Tota competència no atribuïda a la Unió en la Constitució correspon als estats membres. D'altra banda, es dona un paper rellevant als parlaments d'aquests estats en el control de l'exercici de les competències de la UE, tal com queda recollit en un Protocol que al respecte s'inclou en la Constitució.

Aquests principis són l'expressió de la necessitat de conjugar la flexibilitat amb la precisió en la delimitació de les competències entre la UE i els estats membres. L'actual sistema de delimitació de competències resultava poc clar, complex i confús. Els Tractats no delimiten de manera clara les competències, ni expliciten adequadament els principis que regulen el seu exercici. Això dona lloc a malentesos. Per exemple, la cultura, la sanitat o l'educació són àmbits en els quals els Tractats prohibeixen expressament a la Comunitat legislar. Tanmateix, en aquests àmbits, la Comunitat du a terme actuacions -principalment mitjançant programes de suport- que completen les accions dels estats membres. Això indueix a creure que la Comunitat sí que té competències legislatives en aquests àmbits. D'altra banda, el Tractat CE conté disposicions d'atribució de competències poc

precises (principalment articles 94, 95 i 308). Això, si bé confereix flexibilitat i dinamisme al repartiment de competències, pot conduir a que la Unió "envaeixi" competències dels estats membres. La redacció de l'article I-9 ve motivada pel fet que algunes veus havien sol·licitat que s'establís un "catàleg" de competències.

- Categories de competències (articles I-11 a I- 17). Amb aquest article es clarifiquen els diferents tipus de competències de la Unió: exclusives, compartides amb els estats membres i competències de suport i coordinació. Les tres categories donen pas a un catàleg competencial, llistes obertes que, tanmateix, no precisen de forma minuciosa les facultats que es confereixen a la Unió i als estats membres. Aquest és un pas important per part de la Constitució Europea ja que dels Tractats actualment vigents resulta molt complicat esbrinar qui fa què a la UE. Una clàusula de flexibilitat assegurarà l'acció de la UE en l'àmbit de les polítiques definides a la Part III quan la Constitució no hagi definit les poders d'actuació necessaris.

Els àmbits en què la Unió i els estats membres ostenten competències compartides són els següents:

- a) el mercat interior.
- b) la política social, en certs aspectes.
- c) la cohesió econòmica, social i territorial.
- d) l'agricultura i la pesca, amb exclusió de la conservació dels recursos biològics marins.
- e) el medi ambient.
- f) la protecció dels consumidors.
- g) els transports.
- h) les xarxes transeuropees.
- i) l'energia. Es defineixen objectius precisos per a una política energètica de la Unió.
- j) l'espai de llibertat, seguretat i justícia.
- k) els afers comuns de seguretat en matèria de salut pública.

INSTITUCIONS DE LA UNIÓ

El disseny institucional de la futura UE (articles I-18 a I-31) ha constituït un dels punts més controvertits dels debats sobre la Constitució Europea.

Parlament Europeu

El nombre de representants dels ciutadans al Parlament Europeu no excedirà de 750. No pot haver cap estat membre que compti amb més de 96 escons ni cap estat que en tingui menys de 6. Abans de les eleccions al Parlament Europeu de 2009 i en casos successius, el Consell Europeu definirà per unanimitat la composició d'aquesta institució.

Consell Europeu

El Consell Europeu reforça el seu paper en la nova Constitució Europea: a més de ser considerat com a institució de ple dret, es dota d'un PRESIDENT estable (per dos anys i mig), i se li encomana la important funció de donar els impulsos necessaris per al desenvolupament de la Unió i la definició de les seves orientacions i prioritats polítiques generals. Tanmateix, el Consell Europeu no exercirà funcions legislatives.

Consell de Ministres

El Consell de Ministres compartirà amb el Parlament Europeu les funcions legislativa i pressupostària i, en conseqüència, aquest últim incrementa la seva participació en el procés legislatiu. D'altra banda, es consagra la regla de la majoria qualificada per a l'adopció de decisions en el si del Consell. La Constitució només prefixa dues formacions del Consell: el Consell d'afers generals i el d'afers estrangers. La resta els definirà el Consell Europeu per majoria qualificada i seran presidides per representants dels estats membres segons un sistema rotatiu en condicions d'igualtat (similituds respecte l'actual presidència del Consell tot i que amb una rellevància més diluïda).

El nou Tractat introdueix novetats en el sistema de vot per majoria qualificada al Consell i al Consell Europeu (article I-24) que s'aplicaran a partir de l'1 de novembre de 2009. A partir de l'entrada en vigor de la Constitució Europea, cada estat membre comptarà amb un vot i les decisions que s'hagin d'adoptar per majoria qualificada requeriran, quan la proposta provingui de la Comissió, un mínim del 55% de membres del Consell que inclogui al menys quinze estats i que representi a estats membres que reuneixen com a mínim el 65% de la població de la Unió. Quan la proposta no provingui de la Comissió o del Ministre d'afers Estrangers, els percentatges són: 72% del nombre de membres que representin el

65% de la població.

La minoria de bloqueig haurà de comptar amb el suport de quatre estats membres com a mínim. El nou text recull els casos singulars en què només alguns estats tenen dret a vot: en cas de cooperacions reforçades o decisions vinculades a la zona de l'euro.

Comissió Europea

Pel que fa a la Comissió Europea, aquesta es defineix com la institució que ha de promoure l'interès general de la Unió i entre les seves funcions s'esmenta: a) vetllar perquè s'apliqui la Constitució i les mesures adoptades per les institucions en virtut d'aquesta norma; b) supervisar l'aplicació del Dret de la Unió, sota control del Tribunal de Justícia; c) executar el pressupost i gestionar els programes; d) exercir funcions de coordinació, execució i gestió en les condicions fixades per la Constitució; e) assumir la representació exterior de la Unió amb excepció de la PESC i d'altres àmbits fixats en el text constitucional; f) adoptar iniciatives per assolir acords interinstitucionals; i g) mantenir el monopoli de la iniciativa legislativa excepte quan la Constitució disposi una altra cosa.

Quant a la seva composició, la primera Comissió Europea nomenada després de l'entrada en vigor del nou text estarà formada per un nacional de cada estat membre, entre els quals es computaran el president i el ministre d'afers estrangers. Finalitzat el mandat d'aquesta Comissió, el nombre de comissaris serà de dos terços del nombre d'estats membres bo i que el Consell Europeu pot alterar aquesta xifra. En aquest cas, els comissaris seran seleccionats segons un sistema de rotació en condicions de rigorosa igualtat entre els estats que reflecteixi la diversitat demogràfica i geogràfica del conjunt d'estats de la Unió. L'acta final de la CIG recull una Declaració en la que s'esmenta el compromís que la Comissió mantindrà un contacte estret amb tots els estats membres tinguin o no un nacional seu entre els seus components alhora que compartirà informació, realitzarà consultes i tindrà en compte les realitats polítiques, socials i econòmiques de tots els estats.

La Comissió ha d'exercir les seves responsabilitats amb plena independència. El Parlament Europeu escollirà el president de la Comissió a proposta del Consell Europeu. La resta de components de la Comissió seran escollits pel Consell de comú acord amb el president de la Comissió. A continuació, s'hauran de sotmetre al vot d'aprovació del Parlament. D'altra banda, el Parlament Europeu pot votar una

moció de censura contra la Comissió en ple. Si aquesta prospera, tots els seus membres -fins i tot el ministre d'afers Estrangers- hauran de dimitir.

Ministre d'afers estrangers

Aquesta figura (article I-27) constitueix tota una novetat en l'arquitectura institucional de la UE. Aquest ministre exerciria les seves funcions tant pel que fa a les matèries comunitàries, respectant el funcionament de la Comissió, de la qual ocuparia el càrrec de vicepresident, com pel que correspon a les funcions relatives a la PESC, sota control del Consell. Val a dir que, encara que també s'atribueix al president del Consell Europeu funcions específiques de representació exterior de la Unió en els assumptes de política exterior i de seguretat comuna, les seves competències no han de superposar-se necessàriament. Serà el Consell Europeu que nomeni la persona que ha d'ocupar aquest càrrec.

Tribunal de justícia de la UE

Les principals novetats que aporta la Constitució Europea (article I-28) respecte aquesta institució afecten la seva estructura, la qual comprendrà: el Tribunal de Justícia strictu sensu, el Tribunal de Gran Instància i els tribunals especialitzats. A més a més, com a novetat destacable, es precisa que seran els estats membres els que defineixin les vies de recurs necessàries per garantir la tutela judicial efectiva en els àmbits coberts pel dret de la UE. El Tribunal de Justícia i el Tribunal de Gran Instància es compondran al menys per un jutge per estat membre. El Tribunal de Justícia strictu sensu serà el competent per pronunciar-se sobre els recursos interposats per un estat membre, per una institució o per persones físiques o jurídiques i quan se li plantegin qüestions prejudicials.

Tribunal de comptes

Tot i que no s'inclou dins el marc institucional de la Unió, la Constitució sí li atorga l'estatus d'institució. Les seves funcions, d'examen dels comptes de la UE i de garantia d'una bona gestió financera, no sofreixen alteració.

Comitè de les Regions i Comitè Econòmic i Social

Es defineixen com a òrgans consultius d'assistència al Parlament Europeu, al Consell i a la Comissió Europea.

El Comitè de les Regions es compondrà de representants dels ens regionals i locals que siguin titulars d'un mandat electoral en un ens regional o local o que tinguin responsabilitats polítiques en una assemblea escollida.

El Comitè Econòmic i Social estarà compost per representants de les organitzacions d'empresaris, de treballadors i d'altres sectors representatius de la societat civil, en particular dels àmbits socioeconòmic, cívic, professional i cultural (àmbits ampliat respecte la situació actual).

A destacar que es fa una menció expressa a què els membres d'aquests Comitès no actuen en interès propi sinó en interès general de la Unió.

ACTES JURÍDICS DE LA UE

Amb la voluntat de simplificar i de clarificar els instruments jurídics amb què compta la Unió per exercir les seves competències, la Constitució introdueix una nomenclatura i una jerarquia de normes noves: Llei europea, Llei marc europea, reglament europeu, decisió europea, recomanacions i dictàmens. Actualment, cap dels Tractats havia definit els actes normatius de la UE.

Les lleis europees -considerades com a actes legislatius- tindrien els mateixos efectes que els actuals reglaments, és a dir: abast general, obligatori en tots els seus elements i directament aplicables en cada estat membre.

Les lleis marc europees -considerades també com a actes legislatius- s'assimilarien a les actuals directives: obligació dels estats membres destinataris pel que fa al resultat a assolir deixant-los-hi la competència d'escollir la forma i els mitjans per fer-ho.

Els reglaments europeus no seran actes legislatius. La seva funció serà executar els actes legislatius com també algunes disposicions particulars de la Constitució. Podrà ser o bé obligatori en tots els seus elements o bé obligatori quant al resultat a assolir per part dels estats membres, deixant-los-hi llibertat per escollir la forma i els mitjans. Es preveu també la possibilitat que la Comissió Europea adopti reglaments europeus delegats que tindran com a funció completar o modificar determinar elements no essencials de la llei o de la llei marc.

Les decisions europees no són actes legislatius però si obliguen en tots els seus elements.

Les recomanacions i dictàmens no tindran efecte vinculant.

Convé destacar que el Parlament Europeu intervindrà més en el procediment legislatiu ja que es generalitza la codecisió entre el Consell i el Parlament. Aquestes dues institucions són les úniques que poden adoptar lleis i lleis marc. Fins i tot, en casos particulars, el Parlament podrà adoptar aquestes disposicions amb la participació del Consell. Es reconeix també la seva iniciativa legislativa en casos particulars.

La Constitució també defineix a quines institucions els competeix aprovar els distints tipus d'actes normatius.

L'execució dels actes jurídicament obligatoris correspondrà als estats membres o, quan sigui necessari, a la Comissió la qual actuarà per mitjà de reglaments europeus d'execució o de decisions europees d'execució.

Per primer cop, la Constitució estableix les condicions per a la publicació i entrada en vigor dels actes jurídics de la Unió.

Finalment, la Constitució preveu disposicions particulars per a la Política exterior i de seguretat comuna (PESC), per a la Política comuna de seguretat i defensa i per a l'espai de llibertat, seguretat i justícia.

SÍMBOLS

- Definició dels símbols de la Unió (article I-6 bis): una bandera (cercle de dotze estrelles daurades sobre un fons blau), un himne (adoptat de l'Himne de l'Alegria de la Novena Simfonia de Beethoven), un lema ("Unida en la diversitat"), una moneda (l'euro), un dia d'Europa: el 9 de maig, que se celebrarà a tota la UE.

DRETS FONAMENTALS. CARTA DELS DRETS FONAMENTALS

- Drets fonamentals (article I-7). La Carta de Drets Fonamentals, proclamada al Consell Europeu de Niça l'any 2000 però sense eficàcia jurídica plena, passa a ser reconeguda per la Constitució amb la força vinculant que això comporta. També

s'obre la porta a l'adhesió de la UE al Conveni Europeu per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals, creat en el marc del Consell d'Europa, una organització internacional de caràcter intergovernamental de la que la UE no forma part. La Carta dels Drets Fonamentals s'adreça a les institucions, als òrgans de la UE i als estats membres quan apliquen el dret de la Unió.

La integració de la Carta en la Constitució Europea i l'adhesió al Conveni Europeu per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals significarà que la Unió, incloses les seves institucions, estarà jurídicament obligada a garantir que en tots els seus àmbits de competència els drets fonamentals no només es respectin sinó que també es fomentin activament.

La Carta dels Drets Fonamentals s'inclou en el text del nou Tractat, en concret, en la seva Part II i, en conseqüència, tindrà efecte jurídic en el moment en què entri en vigor aquest Tractat. Tanmateix, la CIG ha recollit les explicacions relatives a la Carta elaborades sota l'autoritat del Presídiu de la Convenció que va redactar-la i actualitzades sota responsabilitat del Praesidium de la Convenció sobre el futur de la UE. Convé destacar que la Carta ha sofert poques adaptacions formals per incorporar-se en el text de la Constitució Europea per la qual cosa no és d'estranyar que el preàmbul de la Carta formi part del contingut de la Constitució i, per tant, que dins el text d'aquesta coexisteixin dos preàmbuls.

DRETS DE LA CIUTADANIA

- Ciutadania de la Unió (article I-8). La ciutadania de la Unió s'afegeix a la nacionalitat dels estats membres, sense substituir-la. Això significa que tots som iguals davant la llei, i que tenim els mateixos drets i obligacions. En relació amb el dret a adreçar-se per escrit a les institucions i a rebre'n una resposta en les diferents "llengües de la Unió" (com deia la primera versió del projecte constitucional), la darrera versió canvia la formulació i es refereix a les "llengües de la Constitució", les quals queden definides a l'article 10 de la Part IV de la Constitució. Amb aquesta darrera versió, el català queda exclòs com a llengua hàbil per adreçar-se a les institucions.

NOTA ADDICIONAL: El Tractat pel qual s'institueix una Constitució per a Europa, aprovat definitivament el 18 de juny de 2004, recull per primera vegada la possibilitat que el Tractat sigui traduït al català. Aquesta possibilitat ve donada per l'article IV-10 del nou Tractat que porta per títol "Textos autèntics i traduccions".

Aquesta disposició preveu que els estats podran sol·licitar que el Tractat es tradueixi a altres llengües oficials en tot o part del seu territori d'acord amb el seu ordre constitucional intern. Els estats membres interessats facilitaran una còpia certificada d'aquesta traducció que es dipositarà en els arxius del Consell.

D'altra banda, l'acta final de la CIG incorporarà una Declaració relativa a aquesta qüestió que recull part de les propostes espanyoles respecte el català i altres llengües oficials en part del territori de l'estat espanyol. En aquesta Declaració, la Conferència considera que la possibilitat de realitzar traduccions oficials del Tractat a les llengües que es contempen dins l'article IV-10, segon paràgraf, contribueix a donar compliment a l'objectiu de respectar la riquesa de la diversitat cultural i lingüística de la Unió segons consta a l'article I-3 del Tractat. A més, la Conferència confirma el compromís de la Unió envers la diversitat cultural d'Europa i l'especial- la atenció que seguirà prestant a les llengües.

L'apartat primer de l'article IV-10 defineix les llengües en què es redactarà la Constitució ("llengües de Tractat"): l'alemany, l'anglès, el castellà, el danès, l'eslovac, l'eslovè, l'estonià, el finès, el francès, el grec, l'holandès, l'hongarès, l'irlandès, l'italià, el letó, el lituà, el maltès, el polonès, el portuguès, el suec i el txec.

Cal tenir present que aquest article és la referència per a altres drets vinculats amb les llengües de la Constitució, drets que la llengua catalana no podrà gaudir:

- Es vincula el ser "llengua de Tractat" a determinats drets dels ciutadans: d'acord amb els articles I-8 (Ciutadania de la Unió), II-41 (Dret a una bona administració) i III-12 del Projecte de Constitució Europea, serà possible continuar formulant peticions al Parlament Europeu, recórrer al Defensor del Poble Europeu i adreçar-se a les institucions i organismes consultius de la Unió en una de les "llengües de Tractat" i rebre'n una resposta en aquesta mateixa llengua.

- Tanmateix, aquest article no predetermina quin ha de ser el règim lingüístic bàsic de les institucions. L'article III-339 del nou Tractat reproduïx l'actual article 290 del TCE i, en conseqüència, serà el Consell, per unanimitat i per mitjà d'un reglament europeu, el que fixi el règim lingüístic de les institucions de la Unió.

DE LA VIDA DEMOCRÀTICA DE LA UNIÓ. DRET D'INICIATIVA LEGISLATIVA POPULAR

Com a novetat respecte els tractats actuals, la Constitució Europea dedica una atenció especial a atansar la UE als seus ciutadans amb la voluntat d'atorgar més legitimitat democràtica al sistema comunitari, segons es contempla a la Declaració de Laeken.

El nou títol VI s'inicia definint el principi general de la igualtat dels ciutadans davant les institucions, els òrgans i els organismes europeus. Aquestes hauran de respectar la premissa en les seves relacions amb els ciutadans de la Unió. D'altra banda, també es posa de manifest la representació dels ciutadans per part del Parlament Europeu i la doble representació dels estats en el Consell Europeu i en el Consell. La Constitució també recull la funció dels partits polítics de dimensió europea de contribuir a formar la consciència política europea i d'expressar la voluntat dels ciutadans.

La Constitució també fa possible un marc de diàleg entre les institucions i la societat civil. Una novetat important és la introducció, per primera vegada en la història comunitària, del dret d'iniciativa legislativa popular, que en aquest cas exigeix la signatura d'alemanys un milió de ciutadans de la Unió procedents d'un nombre significatiu d'estats membres. Una llei europea desenvoluparà els mecanismes per a la presentació d'aquesta iniciativa ciutadana.

La Unió es compromet a reconèixer i promoure el paper dels interlocutors socials d'àmbit europeu, al marge de les funcions del Comitè Econòmic i Social. A més a més es fa esment a la Cimera Social Tripartita per al Creixement i l'Ocupació com a element per contribuir al diàleg social.

El nomenament d'un Defensor del Poble Europeu, la transparència dels treballs, la protecció de dades personals i l'estatut -en peu d'igualtat- de les esglésies i de les organitzacions no confessionals s'inclouen també com a elements per preservar la vida democràtica de la UE.

LA UNIÓ I EL SEU ENTORN PRÒXIM

La Constitució recull la ferma intenció de la Unió de desenvolupar una política de bon veïnatge amb els estats fronterers, una disposició sense equivalent en els

tractats anteriors. Aquesta possibilitat es materialitzarà amb la possibilitat d'establir una associació amb els seus veïns que impliqui drets i obligacions recíproques. En aquesta qüestió, el nou article 56 ja no li atorga específicament al Consell Europeu un paper clau.

CLÀUSULA DE SOLIDARITAT

Per primera vegada s'inclou expressament en la Constitució Europea que els estats es prestaran assistència mútua en el cas de què un estat pateixi un atac terrorista o una catàstrofe natural o d'origen humà. La Unió mobilitzarà tots els instruments que disposi, fins i tot els militars.

COOPERACIONS REFORÇADES

La Constitució defineix les finalitats, les condicions i els requisits per autoritzar cooperacions reforçades entre els estats membres. Perquè s'autoritzi una cooperació reforçada ha de participar-hi al menys un terç dels estats membres.

PACTE D'ESTABILITAT I CREIXEMENT

En una Declaració annexa a l'acta final de la CIG la Conferència reitera el seu compromís amb les disposicions relatives al Pacte d'estabilitat i Creixement com a marc de la coordinació de les polítiques pressupostàries dels estats membres. Altrament, els estats membres esperen amb interès les possibles propostes de la Comissió com també les noves contribucions dels estats membres pel que fa al reforçament i la clarificació del Pacte d'estabilitat i Creixement.

MARC FINANCER PLURIANUAL (article I-54)

Una llei europea del Consell aprovarà el Marc Financer plurianual. Aquest acord requerirà la unanimitat de tots els estats membres tot i que, amb caràcter previ, el Parlament Europeu l'haurà d'haver aprovat per majoria dels seus membres. Tanmateix, es permet que el Consell Europeu, per unanimitat, canviï aquesta norma per tal que el marc financer pugui ser votat per majoria qualificada.

REQUISITS DE PERTINENÇA I PROCEDIMENT D'ADHESIÓ. RETIRADA VOLUNTÀRIA DE LA UNIÓ

La Constitució Europea en el seu article 57 estableix els requisits que tot estat (si és europeu) haurà d'assolir per poder aspirar a ser un nou membre de la Unió. En tot cas, haurà de respectar els valors descrits a l'article 2 (principalment la pau, la tolerància, la justícia i la solidaritat). El procediment gira entorn del Consell i de la ratificació per part dels estats contractants.

També recull els casos en què es pot suspendre un estat dels drets de pertinença a la Unió, els quals són gairebé els mateixos que els expressats en els articles 7 del TUE i 309 del TCE. En aquest cas, però, la constatació de l'existència d'un greu risc de violació dels valors de la Unió deixa de produir-se per unanimitat i passa a requerir quatre cinquenes parts dels membres del Consell, prèvia aprovació del Parlament Europeu.

Finalment, la Constitució introdueix una disposició inèdita en els tractats actuals a l'establir la possibilitat d'un estat membre de retirar-se voluntàriament de la Unió. La retirada d'aquest estat estarà lligada a un acord (votat per majoria qualificada al Consell) que definirà el futur de les seves relacions amb la Unió. Aquesta majoria qualificada es definirà amb un mínim del 72% dels membres del Consell que representi a estats membres participants que reuneixin com a mínim el 65% de la població d'aquests estats. L'estat que es retira pot tornar a sol·licitar de nou en el futur la seva adhesió a la UE.

PROCEDIMENTS DE REVISIÓ

S'estableixen diversos procediments per a la revisió de la Constitució Europea a fi i efecte que qualsevol modificació puntual no requereixi els complexos mecanismes actuals que passen per la convocatòria d'una Conferència Intergovernamental (CIG).

El procediment de revisió ordinari (article IV-7) anirà precedit d'una decisió del Consell Europeu seguit de la convocatòria d'una Convenció composta per representants de: a) els parlaments nacionals dels estats membres; b) els caps d'estat o de govern d'aquests estats membres; c) del Parlament Europeu i de la Comissió Europea. Quan es tracti de modificacions institucionals en l'àmbit

monetari es consultarà també el Banc Central Europeu. Aquesta Convenció adoptarà per consens una recomanació que presentarà a la Conferència de representants dels governs dels estats membres (CIG). Aquesta CIG serà la que finalment aprovi de comú acord les modificacions de la Constitució, les quals hauran de ser ratificades per tots els estats membres d'acord amb les seves normes constitucionals.

Si transcorregut el termini de dos anys des de la signatura del Tractat les quatre cinquenes parts dels estats membres l'han ratificat i un o diversos estats membres han experimentat dificultats per procedir a aquesta ratificació, l'assumpte es remetrà al Consell Europeu.

La Constitució també preveu un procediment de revisió simplificat (IV- 7 bis) per passar, en certs casos, de la unanimitat a la majoria qualificada en el procés d'adopció de decisions en el Consell. També per ampliar el procés legislatiu ordinari a casos en què existeix un procediment legislatiu especial.

Finalment, també s'introdueix un procediment de revisió simplificat (IV-7 ter) relatiu a les polítiques internes de la Unió segons figuren a la Part III de la Constitució. En aquest cas, serà el Consell Europeu el que, per unanimitat i prèvia consulta al Parlament Europeu i a la Comissió, adopti una decisió final.

DEROGACIÓ DELS TRACTATS ANTERIORS

L'entrada en vigor de la Constitució Europea comportarà la derogació del Tractat de la Unió Europea, del Tractat de la Comunitat Europea, els actes i tractats modificatius com també els respectius Tractats d'adhesió. En conseqüència, la Unió Europea comptarà amb un sol text normatiu que regularà el seu funcionament d'una manera més clara. En un Protocol annex a la Constitució es relacionen els actes i tractats afectats. Va a dir que la derogació no afecta al Tractat constitutiu de la Comunitat Europea de l'Energia Atòmica, ja que aquest, amb les modificacions introduïdes per la Constitució Europea, seguirà tenint efectes jurídics.

Tanmateix, la derogació dels Tractats no afectarà la continuïtat jurídica de les seves institucions, òrgans i organismes ni dels actes adoptats per aquests en base als tractats derogats ni de la jurisprudència del Tribunal de Justícia de la UE.